

Hela Sveriges behov av infrastruktur

Inspel till en ny bredbandsstrategi
för hela Sverige

Inledning

Sveriges nuvarande bredbandsstrategi tar slut 2025 och det är i dagsläget inte klart om alla målen kommer att nås. Trots detta har den befintliga strategin tjänat Sverige väl med att få fart på utbyggnaden av bredband runt om i landet.

Det som återstår framåt är att säkra tillgången till snabbt bredband och stabil mobiluppkoppling för de som ännu inte fått det, men också ta höjd för den digitalisering som vi ännu bara sett början på. Sverige behöver därför nya bredbandsmål, som skapar förutsättningar för en fortsatt digitalisering i hela landet.

Bakom det här initiativet står fem organisationer; Byanätsforum ideell förening, Coompanion Sverige, Riksorganisationen Hela Sverige ska Leva, Lantbrukarnas Riksförbund och Svenska Stadsnätsföreningen. Trots att organisationerna har olika syfte och mål ser vi alla samma behov av att hela Sverige är uppkopplat.

Syftet bakom initiativet är att tydliggöra behovet av en bredbandsstrategi som omfattar hela landet. En strategi som pekar ut riktningen för det fortsatta arbetet med att förse hela Sverige med en robust och tillgänglig digital infrastruktur. Detta är en förutsättning för att skapa likvärdighet för offentliga aktörer, näringsidkare, civilsamhället och privatpersoner att nyttja digitaliseringens möjligheter. Inte bara de tjänster vi ser idag men också de som väntar runt hörnet.

Därför har vi fem organisationer enats kring tre mål som bidrar till att de som ännu inte fått möjlighet till snabbt bredband och en säker mobil uppkoppling får det, samt tagit höjd för den digitalisering som bara påbörjats i Sverige.

Förslag till bredbandsmål

Behovet av en digital infrastruktur som är robust och stabil skiljer sig inte åt mellan stad och land. Därför är det avgörande att de nationella bredbandsmålen omfattar hela Sverige. Våra förslag till bredbandsmål är följande:

1. I alla Sveriges kommuner ska hushåll och företag täckas av ett gigabitnät senast 2030.
2. Sveriges fasta och mobila digitala infrastruktur ska vara av tillräckligt hög kvalitet så att den är tillgänglig och tillförlitlig under dygnets alla timmar i syfte att skapa förutsättningar för användarnas olika behov.
3. Alla befolkade områden ska täckas av 5G senast 2030.

Nulägesanalys

Befintlig fiberutbyggnad

Post- och telestyrelsens årliga kartläggning (PTS-ER-2023:13) visar att Sverige är nära att nå de nationella bredbandsmålen som helhet men visar också på stora skillnader mellan de olika kommunerna samt mellan tätort och utanför tätort. I dag har fler än 9 av 10 hushåll och företagare i landets städer och tätorter tillgång till en snabb uppkoppling (1 Gbit/s). Utanför tätorter står fortfarande var femte hushåll och företagare utan en sådan möjlighet. En fortsatt utbyggnad av fiber krävs för att uppfylla målet även om det görs efter 2025. Dessutom bedöms en långtgående fiberutbyggnad vara en förutsättning för att 5G-nätet ska nå utanför tätorterna.

Befintlig mobiltäckning

PTS:s kartläggning av mobiltäckning visar att 93,9 procent av alla geografiska områden där människor vanligtvis befinner sig i Sverige, ungefär 5 procent av Sveriges yta, har tillgång till mobila tjänster av god kvalitet. Kartläggningen visar också skillnaderna i de olika operatörernas täckning i olika typer av områden och det framgår tydligt att den övergripande täckningsciffran inte är applicerbar på varje område. Detta är inte ett problem för merparten av befolkningen i dag men det skapar problem för vissa utsatta grupper som exempelvis boendes nära gränserna till våra grannländer men också för näringsidkare som inte befinner sig på en stationär plats såsom medarbetare inom offentlig sektor, transportsektorn, jord- och skogsbrukssektorn. Att nå viktig infrastruktur som till exempel pumpstationer och ställverk som är placerade där människor i normala fall inte befinner sig, kräver också en stabil uppkoppling, antingen av fiber eller god mobil uppkoppling.

Nya bredbandsmål

Att skapa en likvärdig tillgång till digital infrastruktur är inte enbart en rättvisefråga. Det handlar både om att skapa en trygghet för näringsidkare och offentliga aktörer att våga investera i digitala lösningar, som att få privatpersoner att flytta till/bo kvar på landsbygden.

För att skapa en likvärdig digitalisering i hela Sverige behövs en robust och tillförlitlig digital infrastruktur. För att möjliggöra detta behövs bredbandsmål som strävar mot en utbyggnad av såväl en fiberbaserad basinfrastruktur samt mobilnät av hög kvalitet.

I EU:s digitala kompass fastställs bland annat målen att år 2030 ska samtliga europeiska hushåll ha täckning av ett gigabitnätverk och att alla bebodda områden i unionen ska vara täckta av 5G-nät.

Mål 1: fokus på tillgång till bredband med höga hastigheter

I alla Sveriges kommuner ska hushåll och företag täckas av ett gigabitnät senast 2030.

Optiska fibernät utgör basen i den svenska digitala infrastrukturen. I de öppna fibernäten skapas förutsättningar för olika aktörer att kunna hyra förbindelser för den egna verksamhetens räkning. På så sätt är det fler än enbart ägaren av fibernätet som drar nytta av infrastrukturen. Den svenska fiberinfrastrukturen har öppnat upp för en telekommarknad som präglas av konkurrens vilket främjat såväl tjänsteutveckling som prissättning.

Alla hushåll och företag som vill ansluta sig till gigabitnätet ska beredas möjlighet att göra det oavsett bostadsort. Även den offentliga sektorn har stora behov av goda uppkopplingsmöjligheter för att kunna bedriva sin verksamhet på ett effektivt och likvärdigt sätt runt om i landet. Den anslutning som tillhandahålls ska också vara av tillräcklig kvalitet för att kunna bära de tjänster som kräver gigabithastigheter. Fiberinfrastrukturen skapar inte bara förutsättningar för de hushåll och företag som är anslutna till fibernätet. Även mobilaktörer är beroende av en tillgänglig fiberinfrastruktur för att kunna ansluta sina master och på så sätt öka kapaciteten också i mobilnäten. Fasta platser kopplas upp med fast bredband så att mobilnätets kapacitet reserveras för de och det som rör på sig.

Mål 2: fokus på tillgänglighet

Sveriges fasta och mobila digitala infrastruktur ska vara av tillräckligt hög kvalitet så att den är tillgänglig och tillförlitlig under dygnets alla timmar i syfte att skapa förutsättningar för användarnas olika behov.

Den fulla potentialen av en digital infrastruktur nås först när det finns en tillit till att det inte sker avbrott eller störningar. Det är först då som omställning kan ske och investeringar i digitala lösningar kan motiveras.

En digital infrastruktur är så mycket mer än en kabel i backen eller en mast på ett berg. Tillgänglighet, låg fördröjning och redundans är i dag precis lika viktiga aspekter i frågan om behovet av digital infrastruktur som det faktum att den faktiska anslutningen existerar.

För att kunna trygga tillgänglighet i hela Sverige kommer kraven på driftsäkerhet på de mindre näten att behöva höjas och elförsörjningen till dessa att behöva säkras.

Mål 3: fokus på mobiltäckning av hög kvalitet i hela landet

Alla befolkade områden ska täckas av 5G senast 2030.

Hur framtidens behov av digital infrastruktur ser ut vet vi inte. Det vi dock kan förutspå är att en robust fiberinfrastruktur är en förutsättning också för att koppla upp framtidens mobilnät och andra typer av teknologier.

Den nationella bredbandsstrategin behöver på ett tydligare sätt belysa de olika teknologiernas beroenden samt ta fram mål som främjar att den fortsatta bredbandsutbyggnaden, oavsett teknologi, också skapar förutsättningar för framtidens mobil- och IoT-nät. Detta för att säkerställa att stöd och strategier inte premierar kortsiktiga lösningar som riskerar att snabbt bli omoderna och på så sätt skapa glastak för exempelvis hushåll och företag i våra landsbygder.

En strategi behöver tas fram för behov av mobiltäckning i de områden som inte klassas som befolkade, exempelvis områden för rekreation, besöksnäring samt andra näringsverksamheter i landsbygderna.

Det är också avgörande att de mål som rör mobila teknologier är tydliga avseende kvalitet och kapacitet då enskilda begrepp, exempelvis 5G, inte per definition innebär högre kvalitet eller bandbredd än andra teknologier.

Verktyg för att nå de nya målen

Utöver de nya målen så föreslår vi även reviderade samt nya verktyg för att nå dem.

Fördelning av bredbandsstöd

I dag grundas fördelningen av stöd utifrån en kostnadseffektivitet där lägst sökt stöd prioriteras. Detta utifrån slutsatsen att det skapar incitament för aktörer att söka olika typer av intäkter för utbyggnaden. Detta är dock svårt för mindre nätägare, exempelvis bredbandsföreningar och stadsnät i landsbygdskommuner, eftersom de inte har samma ekonomiska muskler eller lika många andra aktörer att samarbeta med som de större nationella aktörerna.

PTS regleringsbrevet för 2022 lyfter särskilt bredbandsföreningarna som viktiga men PTS har inte på ett tillräckligt sätt skapat förutsättningar för att enkelt kunna söka bredbandsstöd. Bredbandsföreningarna har historiskt sett lyckats bygga där det inte ansetts vara kommersiellt möjligt. De flesta har etablerat nät tack vare stöd från EU och Jordbruksverket men efter PTS övertagande av fördelningen av bredbandsstödet har tilldelningen till största del fördelats till de stora nationella aktörerna. Om PTS ska fortsätta ansvara för utdelningen av bredbandsstöd måste processen förenklas.

- Vi efterfrågar en tydlighet från regeringen om att även mindre nätägare, exempelvis bredbandsföreningar och stadsnät ska ges samma förutsättningar att kunna ta del av de statliga bredbandsstöden som andra aktörer.
- Vi föreslår att bredbandsstödet från staten enbart ska ges till utbyggnad av tekniker som skapar förutsättningar för att möjliggöra gigabituppkoppling.
- Vi föreslår också att de regionala bredbandskoordinatorerna uttryckligen får i uppdrag att de ska samverka med samtliga nätägare; bredbandsföreningar, stadsnät och nationella aktörer, för att prioritera område med mindre kostnadseffektivitet. I många fall fungerar samverkan bra men i de fall det inte fungerar behöver detta tydliggöras. PTS behöver även följa upp hur samverkan fungerar i praktiken.

Mål på region- och kommunnivå

Tidigare bredbandsstrategier har på ett föredömligt sätt tydliggjort de nationella målen för bredbandsutbyggnaden så att de också går att bryta ner på region- och kommunnivå och därmed vara ett stöd i arbetet med att ta fram lokala- och regionala bredbandsstrategier. För att nå framgång i den fortsatta utbyggnaden av digital infrastrukturen krävs ett koordinerat arbete där det offentliga roller tydliggörs. Därför behöver målen i en framtida bredbandsstrategi sättas så att de mäts och följs upp på lokal- och regional nivå.

Mål för verkligt uppkopplade

I den nuvarande bredbandsstrategin mäts målen på vilka som har möjlighet att koppla upp sin byggnad till en "rimlig kostnad" (homes passed). Analyser visar att det i många fall kan röra sig om en kostnad på över 100.000 kronor trots att denna "rimliga kostnad" enligt PTS definition är 40.000 kronor.

Vi anser därför att mål ska sättas även på vilken andel fastigheter som är verkligt uppkopplade (homes connected) samt att båda kategorierna ska följas upp. Målet för "homes connected" ska vara det styrande. Vidare måste tolkningen av vad som är en rimlig kostnad för uppkoppling bli striktare. Om fastigheten är rapporterad i kategorin "homes passed" så ska den aktuella nätägaren också kunna koppla upp den för en rimlig kostnad.

Finansieringsplan

För att säkerställa att målen nås krävs en tidsatt plan med delmål. Kopplat till mål och delmål behöver även en finansieringsplan tas fram, företrädesvis innan utgången av 2024.

Riktlinjer till myndigheter som främjar bredbandsstrategins måluppfyllnad

För att målen i en kommande bredbandsstrategi ska kunna nås krävs en tydlighet gentemot branschens alla aktörer, men också de myndigheter som på olika sätt påverkas av branschens förutsättningar. Det kan exempelvis handla om direktiv till myndigheter i syfte att säkerställa att beslutsprocesser inte är onödigt långa eller komplicerade. Det kan också handla om att kommande bredbandsstöd anpassas från att enbart fokusera på att snabbt få ut bredband till alla till att också främja en utbyggnad som främjar redundans och robusthet i näten samt även lyfter in det smarta samhällets behov av konnektivitet.

Bredbandskoordinatorernas framtida roll

Tack vare regeringens stöd har Sveriges 21 regioner haft möjlighet att anställa regionala bredbandskoordinatorer. Dessa har spelat en avgörande roll i arbetet med att hålla upp takten i bredbandsutbyggnaden samt varit en länk mellan stat och lokala branschaktörer.

När merparten av bredbandsutbyggnaden är färdig är det viktigt att de regionala bredbandskoordinatorernas roll uppdateras. Vi ser ett behov av att de regionala bredbandskoordinatorerna bistår i arbetet med att analysera den regionala nätinфраstrukturen tillsammans med lokala nätägare i syfte att identifiera behov av förstärkningar i näten för att skapa en trygg och säker digital infrastruktur.

Utöver detta behöver de fortsätta att samverka med samtliga nätägare för att identifiera områden där fiber och mobiltäckning inte uppfyller den nya bredbandsstrategin.

Det resilienta uppkopplade Sverige

Den uppkopplade befolkningen

Pandemin som startade 2020 eskalade digitaliseringstakten och har visat på nya sätt att jobba och leva. Många flyttade ut på landsbygden eller valde att periodvis arbeta på distans från exempelvis en fritidsbostad. I takt med att restriktionerna försvann så återgick vi som samhälle inte till hur det var förut utan har hittat ett nytt sätt att leva. Fler och fler arbetsgivare, där fysisk närvaro inte krävs för att utföra arbetet, låter deras anställda jobba hemifrån i stor utsträckning. Något som gjort att det inte nödvändigtvis krävs att du bor där du arbetar utan att du bor där du mår bra. Detta hade inte varit möjligt utan att Sverige nått så långt som vi gjort med bredbandsutbyggnaden innan pandemin. Samtidigt har skillnaden mellan den som var uppkopplad med fiber och den som fick förlita sig på en mobil uppkoppling aldrig varit så tydlig. När många använder mobilnätet till streaming eller videosamtal så minskar kapaciteten mellan användarna.

Utöver att vårt ändrade beteende ställer andra krav på vår uppkoppling, ser vi också att färre resor är i linje med de klimatåtgärder som internationella avtal kräver. Färre resor till arbetsplatsen möjliggör dessutom en större arbetsmarknad då du reser till ditt arbete en gång i veckan istället för varje dag.

Därför är behovet av en robust och stabil digital infrastruktur precis lika viktigt på landsbygden som i staden. Människor som saknar det lever i risk för digitalt utanförskap och har inte möjlighet att tillgodogöra sig den samhällsservice de har rätt till. Digitala lösningar kan kompensera för fysiska avstånd, då inte samma utbud finns i glesbygd som i städerna och även minska antalet transporter. En levande glesbygd måste innebära möjlighet att arbeta på distans och för företag att kunna etablera sig och drivas på samma villkor som i städerna.

Det uppkopplade energieffektiva samhället

Samhällets behov av uppkoppling har till följd av de senaste årens digitaliseringsomställning förändrats. Utöver uppkopplade persondatorer och telefoner så kräver allt större delar i våra hem och företag en uppkoppling. Det kan handla om värmepumpar som är uppkopplade till el-marknaden för att kunna nyttjas mer priseffektivt när elpriserna är lägre, vilket också gynnar balansen på elmarknaden. Det kan också handla om sensorer och kameror som mäter luftfuktighet, vattenflöden eller om dörrar och fönster är stängda. I det smarta samhället där både prylar och maskiner är uppkopplade skapas goda förutsättningar till energieffektivisering och smartare processer – inte minst inom den offentliga sektorns egna verksamheter.

Den uppkopplade vården

Pandemin förändrade förutsättningar för vården på mer än ett sätt. Restriktionerna innebar att man erbjöd digitala besök med videosamtal i stället för fysiska besök om det inte ansågs nödvändigt. Men digitaliseringen inom vård och omsorg är mycket mer än så.

Nya digitala lösningar inom vården möjliggör exempelvis provtagning på distans, digitala besök även efter pandemin, egenmonitorering och därmed en högre kvalitet på vården. Digital övervakning inom hemtjänst förbättrar inte bara brukarens upplevelse av vården, utan förbättrar även arbetsmiljön för arbetstagare och möjliggör dessutom att kommuner och regioner delvis kan hantera den nuvarande och kommande bristen på arbetskraft med hjälp av digitalisering.

För att det ska fortsätta att utvecklas och bli verklighet för fler krävs det en stabil uppkoppling. De som saknar det kommer inte kunna erbjudas samma vård som de som har en god uppkoppling, vilket innebär att vi inte får en jämlik vård. Den digitala infrastrukturen är också en förutsättning för att digitala välfärdstjänster ska fortsätta att utvecklas och etableras.

Det uppkopplade jord- och skogsbruket

Att jordbruket kan ta del av digitaliseringens möjligheter är centralt för vår livsmedelsförsörjning och Sveriges beredskap. Jordbruket är grunden i en förädlingskedja och en motor i Sveriges ekonomi. Jord- och skogsbruk sysselsätter idag cirka 102 500 personer eller 2,1 procent av de sysselsatta i Sverige. Livsmedelsindustrin finns spridd i hela landet och finns i 285 av landets 290 kommuner och omkring 40 procent av de anställda i livsmedelsindustrin har sin arbetsplats i en kommun med färre än 25 000 invånare. Svensk matproduktion är därför helt avgörande för en levande landsbygd.

Pandemin och kriget i Ukraina har visat att vi inte råd att vara beroende av import av livsmedel och skogsråvara i så stor utsträckning som vi är idag. Jord- och skogsbruket digitaliseras i lika hög hastighet som övriga samhället. Tekniska lösningar som drönarteknik för skogsbruksåtgärder, sensorer för övervakning av djur, dräneringssystem och mjölkrobotar kräver säker och stabil uppkoppling även i skogen och på åkern. Teknik som möjliggör exempelvis precisionsbevattning och gödsling kommer dessutom bli allt viktigare för miljön. För att vi ska kunna öka vår livsmedelsförsörjning och bedriva ett konkurrenskraftigt och klimatsmart jord- och skogsbruk krävs en digital infrastruktur som stödjer den teknik som används inom branschen.

Bakom det här initiativet står fem organisationer; Byanätsforum ideell förening, Coompanion Sverige, Riksorganisationen Hela Sverige ska Leva, Lantbrukarnas Riksförbund och Svenska Stadsnätsföreningen. Byanätsforums verksamhet är finansierad via stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.

